

Smarta Landsbygder

- en inspiration för landsbygdsutvecklare

INNEHÅLL

Syfte	3
Projekten "Smart Rural'21" & "Smart Rural'27"	4
Projektet "Smarta Landsbygder i Halland"	6
Hur definierar vi metod?	6
Testade metoder under projektet "Smarta Landsbygder i Halland"...	7
Åtta andetag	7
Lokalekonomisk analys.....	9
Kraftfulla frågor.....	12
Open Space Technology	13
Digital samlingsyta.....	17
Cirkel	20
World Café.....	22
5tofold	26
Strategiskt berättande med kollektiv skörd	30
Avslutningsvis.....	34
Referenser.....	35

SYFTE

Syftet med denna metodkatalog är att erbjuda inspiration och lärande med hjälp av en sammanfattning av metoder för Smarta landsbygder som används i Halland. Denna sammanfattning riktar sig till dig som stöttar eller leder utveckling för Smarta landsbygder i Sverige, antingen som offentlig aktör, ideell initiativtagare eller med hjälp av LEADER-nätverket. Texten är sammanställd genom erfarenheten och lärdomarna som framkommit under projektet "Smarta Landsbygder i Halland" från de två modellbyarna i Hylte kommun, Femsjö och Unnaryd.

PROJEKTEN "SMART RURAL'21" & "SMART RURAL'27"

”

På tyska använder vi termen Kochrezept (matlagningsrecept) när vi syftar på en mycket tydlig handledning för att göra eller uppnå något. En gång höll jag en presentation om metoder för landsbygdsutveckling och argumenterade för att det inte är möjligt att leverera "matlagningsrecept" för deras genomförande. Efter evenemanget kom en person från publiken fram till mig och sa: "Du lagar inte mycket mat, eller hur? Din bild av matlagningsrecept är felaktig. Även om alla ingredienser, enheter och arbetsflöden förklaras i detalj, finns det faktorer som fuktighet på tillagningsdagen eller för hög rotationshastighet på din mixer som kan påverka kvaliteten på din rätt. – Michale Fischer, nationell expert i "Smarta landsbygder" från Österrike. ”

Projektet "Förberedande åtgärder för Smarta landsbygdsområden på 2000-talet" (Smart Rural 21) var ett projekt under två och ett halvt år som stöddes av Europeiska kommissionen (DG AGRI) med det övergripande målet att främja och inspirera byar att utveckla och genomföra Smarta landsbygdsstrategier och tillvägagångssätt över hela Europa, samt att dra slutsatser och stödja framtida politiska ingripanden gällande Smarta landsbygder. Projektet påbörjades i december 2019 och avslutades i november 2022 men fortsatte med samma projektteam under det nya namnet "Smart Rural '27" fram till 2024.

Det finns två viktiga utmaningar och möjligheter som får särskild uppmärksamhet i Europeiska kommissionens strategiska mål, och följaktligen även i Smarta landsbygder:

- Uppkoppling och användning av digital teknik (kopplat till EU:s prioritering "Europa redo för en digital tidsålder").
- Klimatanpassning (kopplat till EU:s prioritering "European Green Deal").

Dessa nyckelområden utgör också kärnan i EU:s långsiktiga vision för landsbygder (sammanhängande och motståndskraftiga landsbygdsområden) samt "starkare" och "mer välmående" landsbygdsområden."

Ett bidrag till diskussionen om vad som definierar "Smarta Landsbygder" från Michael Fischer (1), en nationell expert för Österrike i projektet "Smart Rural'21", är här fritt översatt och sammanfattat:

När ett nytt koncept som Smarta Landsbygder introduceras krävs tydlighet, särskilt i en dynamisk miljö med många begrepp i bruk. "En slutsats som kan dras om EU:s tillvägagångssätt för Smarta landsbygder är att det förblir öppet för att möjliggöra olika ambitioner och undvika att begränsa möjligheter och innovationskapacitet". Detta resulterade i en definition för Smarta landsbygder, som fortfarande används (med mindre varierande anpassningar):

”

Smarta landsbygder är samhällen på landsbygden som använder innovativa lösningar för att öka sin motståndskraft och ta itu med utmaningar i den lokala kontexten. Detta baseras på lokala styrkor och utvecklingsmöjligheter. De förlitar sig på ett deltagande tillvägagångssätt för att utveckla och genomföra sin strategi för att förbättra sina ekonomiska, sociala och/eller miljömässiga förhållanden, särskilt genom att mobilisera lösningar som erbjuds av digitala teknologier. Smarta landsbygder gynnas av samarbeten och allianser med andra samhällen och intressenter på landsbygden och i stadsområden. Initieringen och genomförandet av Smarta landsbygdsstrategier kan bygga på befintliga initiativ och finansieras från olika offentliga och privata källor.”

Denna definition erbjuder viss klarhet men väcker också ytterligare frågor om deltagande, innovation och bykaraktäristik. Vilken typ av deltagande är smart? Hur måste en strategi struktureras och vad bör den innehålla? Vad karaktäriserar en by, hur liten eller hur stor kan den vara? Istället för att skapa precisa definitioner föreslås ett arbetssätt där konceptet Smarta landsbygder utvecklas i samma takt som de appliceras, detta öppnar upp för en skala av applikationer beroende på ambition och kontext för respektive by:

Deltagande: Från att helt enkelt fråga lokalbefolkningen om deras behov och önskemål till att etablera en tydlig ram för medbeslutande och gemensam implementering av beslut.

Innovation: Från att kopiera befintliga lösningar till att utveckla helt nya produkter eller tjänster, med fokus på att lösa lokala problem och förbättra förhållandena.

Digitalisering: Från enkla överföringar av analoga processer till digitala format till att radikalt omforma affärsmodeller eller tjänster för att möta högre ambitioner.

Integrerad strategi: Från att fokusera på enskilda problem eller objekt till en långsiktig plan som bygger på en bred lokal konsensus och kombinerar politik inom olika sektorer.

Samarbete: Från att samarbeta med befintliga partners till att aktivt söka och etablera nya samarbeten som berikar utvecklingsmöjligheterna.

Finansiering: Från att fokusera på en enskild finansieringskälla till att använda en portfölj av olika fonder för att passa åtgärder och projekt bäst.

PROJEKTET "SMARTA LANDSBYGDER I HALLAND"

Projektet Smarta Landsbygder i Halland drivs av den ideella föreningen Lokalt Ledd Utveckling Halland och finansieras av EU:s jordbruksfond för landsbygdsutveckling samt Region Halland och därigenom alla Hallands kommuner. Styrelsen för Lokalt Ledd Utveckling Halland initierade projektet under 2021 med inspiration från det då pågående Europeiska projektet "Smart Rural'21", se ovan. Målgruppen för det Halländska projektet är de som lever och verkar i de utpekade byarna, Unnaryd och Femsjö. Sekundär målgrupp är boende och företagare i andra byar i Halland som kan kopiera de testade och utvalda metoderna som sprids via denna metodkatalog.

Smarta Landsbygder i Halland vill lyfta Hallands bygdeutveckling ett steg vidare och ta reda på hur man kan arbeta med Smarta landsbygder. Projektet vill också möta de utmaningar som vi står inför idag beträffande klimat, miljö och ekonomi. Samtidigt vill Smarta Landsbygder i Halland ta tillvara digitala lösningar och andra smarta lösningar som finns och därmed har denna metodkatalog sammanställts inom ramen för detta projekt. Tidigare inom projektet har det också sammanställts Lokalekonomiska analyser (metod beskriven nedan), behovsanalyser och uppdaterade Lokala utvecklingsplaner för byarna Unnaryd och Femsjö. Dessa sammanställningar ligger också till grund för sökningarna och urvalet av de metoder som sammanfattas i skriften "Metodkatalog – för smarta landsbygder i Halland (2).

HUR DEFINIERAR VI METOD?

Enligt uppslagsverket Nationalencyklopedin 3 betyder ordet metod: "metod är ett sätt att arbeta för att nå ett visst mål. Det innebär att man arbetar efter en tydlig plan och följer vissa regler för arbetet. Man kan se en metod som ett verktyg, en teknik eller en väg." I denna metodkatalog finns en varierande samling av verktyg där upphovsansvarig definierar verktyget i en metodhandbok. Där finns också utpekade metoder som av initiativtagare endast beskrivits som en väg de valt i sitt projekt. Oavsett hur upphovsperson eller projektägare definierar vad som här valts att sammanfattas så anses här att de alla beskriver ett sätt att arbeta för smart landsbygdsutveckling.

TESTADE METODER UNDER PROJEKTET "SMARTA LANDSBYGDER I HALLAND"

Under projektet "Smarta Landsbygder i Halland" har 9 metoder använts som stöd för projektledaren i processen. Nedan följer ett avsnitt där de olika metoderna beskrivs i en sammanfattning, en kort beskrivning av hur de använts i projektet samt en diskussion om lärande och slutsatser utifrån användandet av respektive metod.

Åtta andetag - metod 1

Inom Medskapande Ledarskap/Art of Hosting har en designprocess tagits fram som syftar till att placera den process eller det förändringsarbete du är på väg att påbörja i ett större system av planerings- och handlingfaser, samt visa hur olika aktörer och team blir medskapande i vart och ett av dessa processteg. Denna designprocess beskrivs av Balkfors et al. (4) och består av åtta steg som kan ses som "andetag".

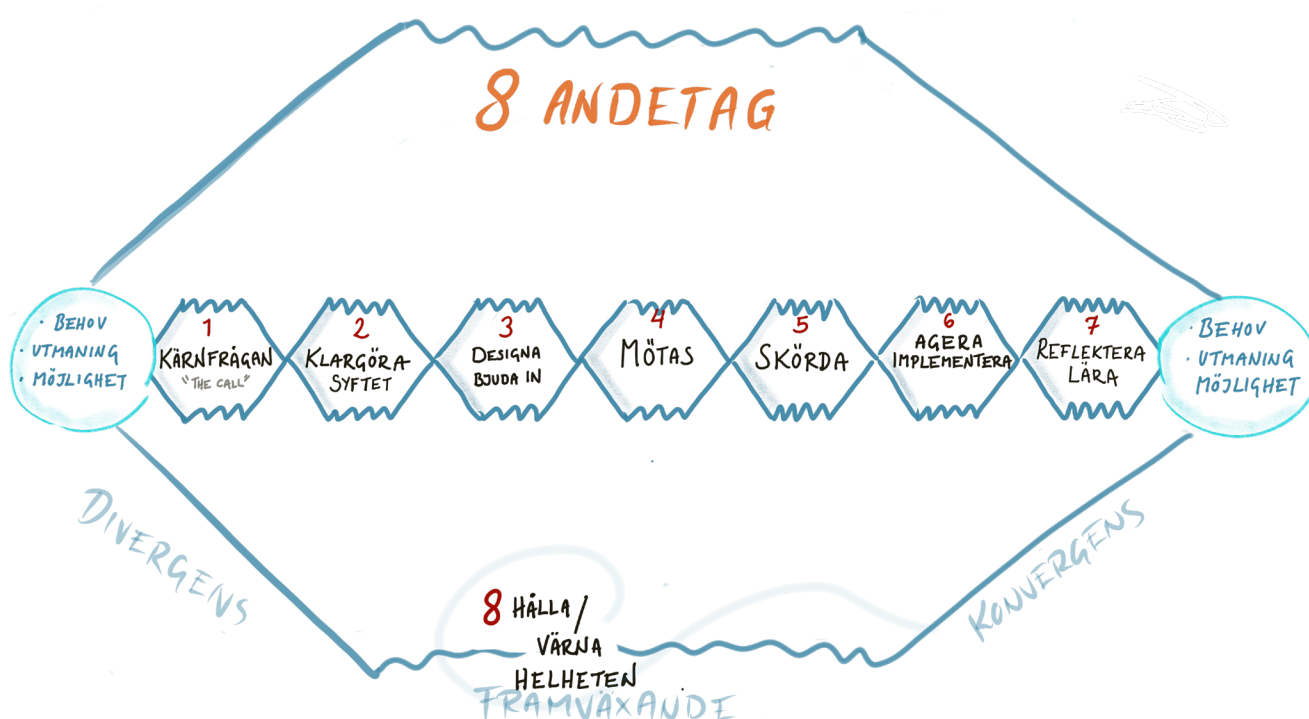
Här följer en sammanfattning av de åtta andetagen:

Andetag 1: Vilket/vilka behov ligger till grund? Klargör behovet, utmaningen och/eller den viktiga kärnfrågan.

Andetag 2: Klargör syftet. Initiativtagare och mötes-/processvärdar arbetar tillsammans för att skapa kollektiv klarhet kring syfte och en första formulering av principer.

Andetag 3: Bjud in. Ge form och struktur: Design och inbjudan.

Andetag 4: Möts. Var värd för samtalet.

Andetag 5: Skörda. Fokusera på att samla samman och synliggöra den skörd som bildar underlag till större klarhet, beslut och riktning framåt.

Andetag 6: Agera. Genomför de kloka handlingar, åtgärder och beslut som tagits fram under samtalet och skörden.

Andetag 7: Reflektera och lär. Reflektera i kärnteamet och tillsammans med viktiga intressenter.

Andetag 8: Örnperspektivet som håller samman helheten. Örnperspektivet innebär att vara värd och ha blicken på helheten.

Tillämpning & lärdomar: Under hela projektet har denna metod använts som ett stöd för projektledaren. Under den första månaden av projektet ritades dessa andetag upp och handlingsplanen för de kommande sex månaderna inriktades efter denna processplan i enlighet med de åtta andetagen. Det första mötet med aktörsgruppen bestod av att klargöra behoven och syftet, inspirerat av andetag 1 och 2. Beskrivningen av metoden ritades tidigt upp på en White-board i projektledarens arbetsrum som en påminnelse om de åtta andetagen inför varje möte och steg i projektet. Några särskilt utvalda intressenter från respektive by har också funnits tillgängliga för både möten och samtal där de särskilt bjudits in att medskapa både inbjudan i andetag 3 samt andetagen 6 och 7.

Ett lärande som uppstått med denna metod har varit utmaningen att hitta vems behov som ligger till grund eller den viktiga kärnfrågan, det vill säga klargöra andetag 1. Den aktörsgrupp som skapades och som utforskade både andetag 1 och 2 kunde ha bestått av fler styrelsemedlemmar, det vill säga de intressenter som tagit initiativ till projektet, än vad som nu blev fallet.

Lokalekonomisk analys - metod 2

Lokalekonomisk analys som metod kan spåras tillbaka till ett bredare intresse för att förstå och främja ekonomisk utveckling på en lokal nivå. Det innebär att analysera och förstå de ekonomiska förhållandena, strukturerna och möjligheterna i en specifik geografisk region. "New Economic Foundation" (NEF), grundades 1986 i Storbritannien och har varit en drivande kraft bakom flera ekonomiska idéer och initiativ, inklusive lokalekonomisk analys. I Sverige har liknande organisationer och forskningsinstitut deltagit i arbetet med att utveckla och anpassa metoder för lokalekonomisk analys för att möta de specifika behoven och utmaningarna i det svenska sammanhanget. Under projektet har den fjärde upplagan av den svenska handboken av metoden använts: "LEA – lokalekonomisk analys för hållbar utveckling" (5) och där går att läsa:

”

Att göra en lokalekonomisk analys, en "LEA", är en spännande resa för att lära känna sin hembygd och dess utvecklingsmöjligheter. Hembygden, platsen där vi bor, kan i vårt avlånga land finnas i byn, skärgården, landsbygden, glesbygden och staden. I stora drag resulterar den lokalekonomiska analysen i en beskrivning av lokalsamhället och dess resurser, en lokal bytesbalans och en analys av lokala resurser, klimatpåverkan och livsstil som testats mot en grön checklista. Kartläggningen visar lokala resurser som kan nyttjas och bytesbalansen vilka varor och tjänster som kan produceras för lokal konsumtion. Smarta och hållbara idéer ska stärka och utveckla den lokala ekonomin, det vill säga i förlängningen skapa nya jobb, företag eller verksamheter. Allt detta, kartläggningen, bytesbalansen samt de väl underbyggda idéerna om utveckling av den lokala ekonomin, samlas slutligen i en rapport. Den blir en lokal handlingsplan för områdets hållbara utveckling. Arbetet med en lokalekonomisk analys är en mobiliserande process som i sig kan vara lika viktig som resultatet. Ofta görs arbetet som

ett projekt eller i studiecirkelform av intresserade personer från lokalsamhället. Det kan vara en samhällsförening som tar initiativet och vanligt är också att ha en lokal projektledare med tid och resurser för att förbereda mötena, ta fram statistik och underlag samt sammanställa och dokumentera kartläggningen, analysen och idéerna och slutligen skriva rapporten, den lokala handlingsplanen. ””

Metoden innehåller åtta olika steg som handboken beskriver mer omfattande, nedan är en kortare sammanfattning av respektive steg:

Steg 1: Komma igång. Börja med att bestämma vem eller vilka som ska göra analysen. Diskutera syfte och mål, och bestäm det geografiska område som analysen ska omfatta. Beställ sedan statistikpaketet från Statistiska Centralbyrån (SCB).

Steg 2: Beräkna lokal bytesbalans. Här börjar det roliga, att beräkna och analysera den lokala bytesbalansen: hur mycket pengar ”läcker ut” egentligen?

Steg 3: Beskriva lokala resurser. Komplettera med uppgifter om lokala resurser från till exempel den egna kommunen, egen lokalkännedom, internet och SCB statistik. I tredje steget ingår sammanställningar och analyser av lokala resurser.

Steg 4: Diskutera klimatpåverkan och livsstil. Vi använder klimatkalkylatorn för beräkning av vårt ekologiska fotavtryck och diskuterar livsstilsförändringar.

Steg 5: Summera arbetet i en delrapport. En bra rutin är att dokumentera varje steg allteftersom de behandlas. Kanske finns det också behov av att justera och komplettera målen nu när allt underlag är framtaget.

Steg 6: Hjärnstorma för idéer. Vad går att utveckla lokalt? Ett spår är att se var bytesbalansen ”läcker” och om det kan åtgärdas. Ett annat är att analysera vilka lokala resurser som är underutnyttjade och vad man kan göra med dem. Ytterligare input kan fås från diskussionen om klimatpåverkan och livsstil. Fattas det något? Skriv ner alla idéer.

Steg 7: Kolla mot Grön checklista. Nu finns ett antal idéer som ska testas mot en Grön Checklista. Idéer som kan spänna över alltifrån utveckling av företag, jobb och verksamheter till satsningar för att främja den lokala ekonomin genom förbättrad infrastruktur, bostäder, finansieringsmodeller, fördjupad överviktsplanering, samarbetsformer, inflytandemodeller etc. Är idéerna hållbara ur ett miljö- och klimatperspektiv? Diskutera och välj ut de förslag vi tror mest på för en hållbar lokal utveckling.

Steg 8: Avsluta med Handlingsplan. Det åttonde steget slutligen är en rapport där underlaget, analyserna och idéerna presenteras. En lokal handlingsplan – vår lokalekonomiska analys för hållbar utveckling är klar.

Tillämpning & lärdomar: Under detta projektet har vi drivit två processer enligt LEA-metoden där två olika arbetsgrupper följt metoden för den bygd som de själva ingår i. Arbetsgrupperna har bestått av 5-8 personer med variation för hur många som deltagit i varje möte. Totalt har båda arbetsgrupperna genomfört fem arbetsgruppsmöten om 2,5 timmar vardera där vi följt metoden stegvis. Rekryteringen av arbetsgrupper har skiljt sig åt något. I den första gruppen skrevs inbjudan till ett första öppet arbetsgruppsmöte, framförallt marknadsfördes detta på första bymötet med ca 25 personer. Till den andra gruppen rekryterades personer till det första arbetsgruppsmötet, som då hölls innan första bymötet. Rekryteringen syftade till att få in en bredd av personer i arbetsgruppen så att de kunde representera både personer som äger eller leder företag i bygden, och personer som leder eller är aktiva i föreningar i bygden.

En slutsats projektledaren drar efter arbetet i två olika bygder är att denna metod inte lämpar sig för områden som har färre än 200 personer. En del av stegen i metoden, som den lokala bytesbalansen, gav inte arbetsgruppen i området med färre invånare en användbar analys. Dessutom upplevde arbetsgruppen att eventuella slutsatser eller gissningar i analysen var mycket mer sårbara i ett område med så få invånare. En annan lärdom är att det hade varit mer meningsfullt att involvera bygden i ett större möte och ta in både perspektiv och engagemang från hela bygden till den lokala bytesbalansen, inventeringen av resurser samt jakten på läckage.

Ytterligare slutsats från dessa två arbetsgrupper är att projektledaren behövde en hel del tid mellan arbetsgruppsmötena för sammanställning av bytesbalansen, delrapporterna och slutrapporten. Insatsen från de ideella deltagarna under detta upplägg var att aktivt delta under de 5 arbetsgruppsmötena samt att en deltagare varje gång utsågs till att anteckna för att det skulle finnas noteringar till stöd för projektledarens sammanställningar. Upplägget med endast 5 arbetsgruppsmöten för de ideellt engagerade kräver alltså ytterligare en resurs som har möjlighet att lägga mycket mer tid på administration och förberedelse för att få ut motsvarande resultat. Det finns ingen slutsats om och hur mycket deltagarna i arbetsgruppsmöten förändrat förståelse och kunskap av bygdens lokalekonomi då det ej har utvärderats. Utvärdering eller självskattning vore ett intressant delmoment att tillföra i framtida arbetsgrupper.

Metoden beskriver stegen och innehållet i de olika stegen men inte vilken mötesform som bäst tjänar syftet med just det metodsteg som ska behandlas. Under arbetet i detta projekt valdes att börja med incheckning i cirkel och göra det samma med utcheckning. Ett par arbetsmöten fortsatte vi med cirkelpraktik genom nästan hela mötet. Metodskriften hänvisar till en engelsk publikation "Plugging the Leaks" där skriver Ward och Lewis (2002)⁶ detaljerade beskrivningar av workshops och övningar för lokala arbetsgrupper och fullförsamlingsmöten för den Lokalekonomiska analysen. En rekommendation för framtida arbetsgrupper är att använda den engelska skriften som underlag och inspiration till att leda arbetet med den Lokalekonomiska analysen och använda den svenska metodskriften som ett teoretiskt underlag för dem som deltar i arbetet.

Kraftfulla frågor - metod 3

Det finns några metoder som har använts upprepade gånger i olika delar av projektet och ibland som en del av ett möte, metoden Kraftfulla frågor är en sådan. I arbetsboken för medskapande ledarskap, Balkfors et al. (4), beskrivs metoden så här:

”**Givna svar och lösningar tenderar att snabbare föra oss mot ett avslut på ett samtal, medan kraftfulla frågor öppnar upp för att fortsätta utforska fältet tillsammans. Att ställa rätt fråga är det mest effektiva sättet att öppna upp för en engagerande dialog. En högkvalitativ fråga fokuserar på det som är meningsfullt för deltagarna, det väcker vår nyfikenhet och uppmanar oss att utforska vidare. När vi bjuder in människor till ett viktigt samtal är det till stor hjälp att ha en övergripande fråga som omfattar intentionen och syftet med mötet.**”

Här är också några **riktlinjer** för vad som är en Kraftfull fråga:

- är enkel och tydlig
- är tankeväckande
- genererar energi
- skapar riktning
- utmanar "sanningar" och antaganden som tas för givna
- öppnar nya möjligheter och framkallar fler frågor

Tillämpning & lärdomar: I projektet har denna metod använts i många olika sammanhang. Det har tagits fram kraftfulla frågor i inbjudningar för att locka deltagare till ett möte och framhäva vad dialogen ska handla om. Det har också använts i "Bygdetinget 2023" se exempel i nästa metod, "Open Space Technology". Det har utformats kraftfulla frågor för incheckningscirkel med syftet att lära känna varandra och frågorna har sedan använts i olika övningar, workshops och dialoger i samband med inspirationsföreläsningar för att fånga gemensamt lärande, stötta en generativ dialog eller skapa en riktning för det gemensamma samtalet.

Ett lärande under projektets gång är att satsa på de enklare öppna frågorna. Frågor som är för komplicerade har tenderat att omformuleras av deltagare i övningar eller har hämmat dialogerna för en del deltagare. Därför är det bra att försöka bolla frågan med en potentiell deltagare innan mötet för att testa hur den "landar".

Open Space Technology - metod 4

Metoden Open Space Technology är ett sätt att hålla möten, i arbetsboken beskriver Balkfors et al. (4) metoden så här: "Målet med ett Open Space-möte är att skapa tid och utrymme för människor att engagera sig kreativt och gå på djupet kring frågor som berör dem. Med Open Space skapas agendan av de som också har makt och viljan att förverkliga den. Oftast resulterar Open Space-möten i transformativa upplevelser för de individer och grupper som är inblandade. Det är ett enkelt och kraftfullt sätt att skapa utrymme för effektiva samtal som gör att organisationer kan hantera förändring och utvecklas med denna förändring.

Open Space-metoden upptäcktes av Harrison Owen. Idén fick han 1983 efter att ha organiserat en stor konferens och insett att deltagarna var mest engagerade under kaffepauserna. Harrison bestämde sig för att skapa en konferensform där deltagarna själva utformar programmet och organiserar konferensen, en heldags kreativ kaffepaus. Den enkla strukturen visade sig vara oerhört effektiv och idag används Open Space-metoden för grupper från 5 till 2000 deltagare i mer än 140 länder. Tiotusentals handledare har utbildats över hela världen. Metoden används i många olika sammanhang och lämpar sig för förändrings- och utvecklingsarbete, vid erfarenhetsutbyte och i utbildningssammanhang. En förutsättning för att använda Open Space-metoden i en organisation eller i ett system är att organisationens ledning är införstådd med att metoden syftar till att skapa brett engagemang, delaktighet och medskapande."

I metoden används fyra principer och en lag som ledstjärnor för arbetet. Det egna engagemanget och ansvarstagandet är nyckeln till ett rikt deltagande.

De fyra principerna är:

- Vilka som än kommer är rätt personer (deltagarna är experterna och visdomen att finna lösningar finns i rummet).
- Vad som än händer är det enda som kunde hända (fokus på bästa möjliga insats i nuet. Att inte oroa sig för vad vi "skulle ha gjort om...").
- När det än börjar är det rätt tid (kreativitet kan inte styras).
- När det är slut så är det slut (ett samtalsämne kan behandlas på kortare/längre tid än planerat).

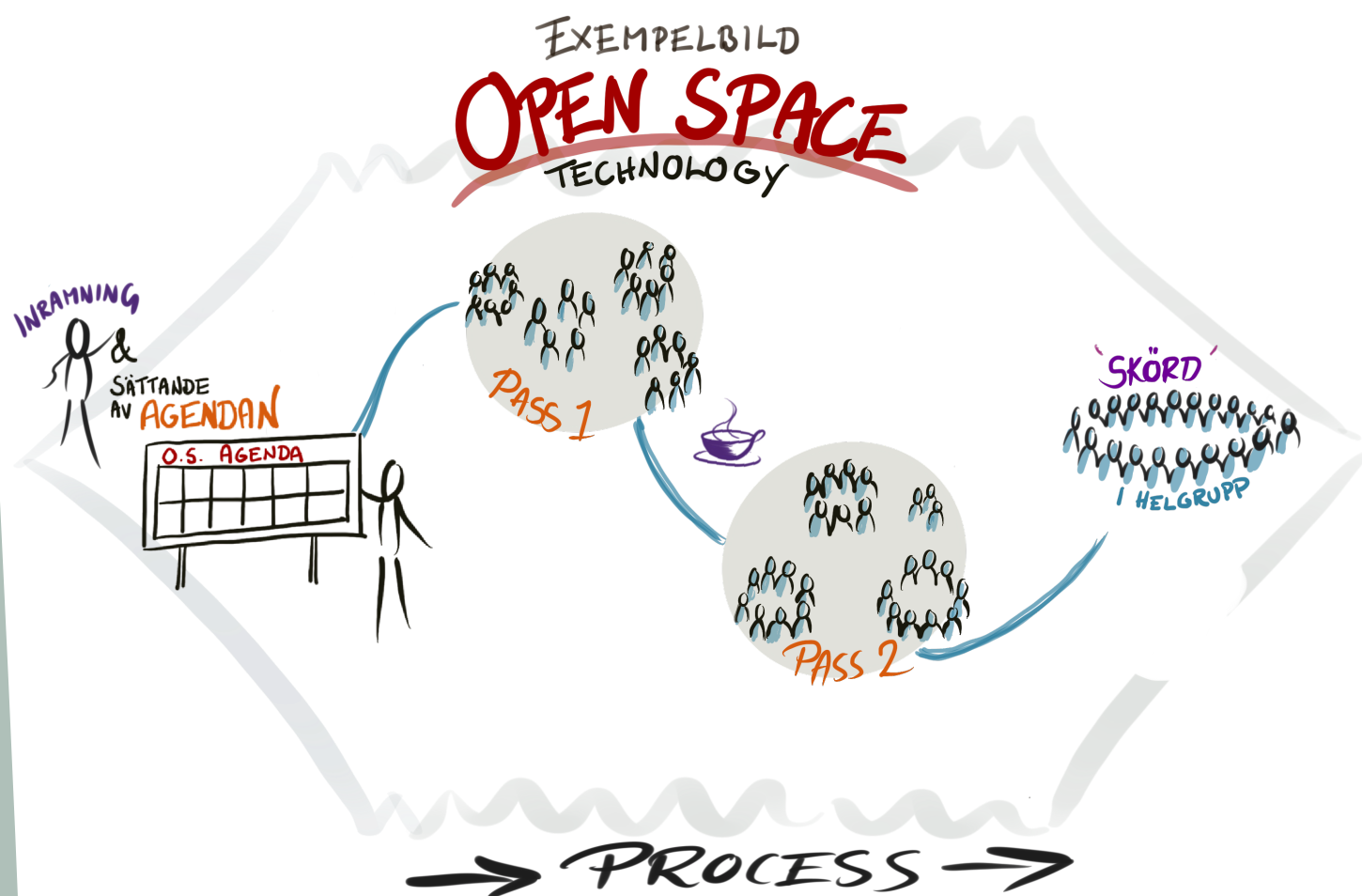
Lagen är: Lagen om rörlighet (Org. Lagen om två fötter). Om du som deltagare upptäcker att du befinner dig i en situation där du varken lär dig eller kan bidra med något har du eget ansvar att flytta dig till en annan plats.

Förutom principerna och lagen finns det också olika roller som stödjer processen samt ett generellt flöde att följa för att genomföra ett möte enligt denna metod.

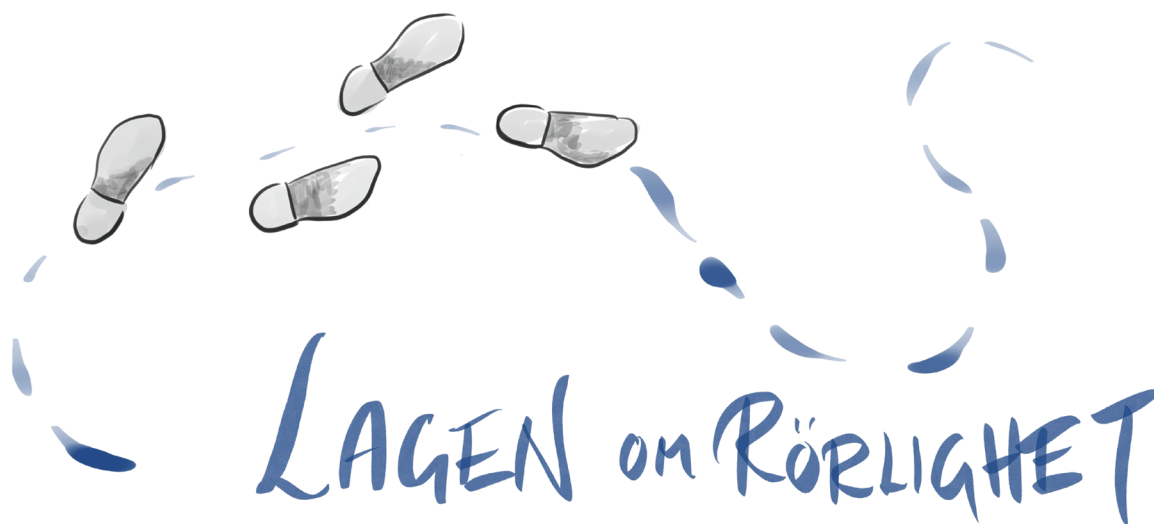
Roller under Open Space-mötet är:

- Sponsor/inbjudare: En organisation/person bjuder in till Open Space-mötet och är den som ger stöd till processen och som skapar accept för mötet och alla närvarande att utforma agendan utifrån deltagarnas egna önskemål.

- Vård/Process-ledare: Process-ledare som kan vara interna eller externa och är värd (-ar) för och underlättar mötet i stort.
- Deltagare: Deltagare kan anta rollen som "värd" för den egna frågeställningen/temat.
- Humla: Korsbefruktar olika frågeställningar/teman genom att röra sig mellan olika arbetsgrupper och frågor.
- Fjäril: Ger sig tid för reflektion utanför möten och arbetsgrupper.

Generellt flöde för ett Open Space: Gruppen samlas i en cirkel och välkomnas av sponsorn/inbjudaren som initierat och möjliggjort mötet. Värden/processledaren ger en introduktion till processen och förklarar hur det fungerar. Processledaren inbjuder personer med angelägna frågeställningar som berör dem att komma in till cirkelns mitt, skriva frågan på ett papper och sedan läsa upp frågeställningen för resten av gruppen. Dessa individer är "värdar" för den egna frågeställningen. Varje värd sätter upp sitt papper på agendan och väljer en tid och en plats att träffas på för att behandla frågan. Denna process fortsätter tills det inte finns fler frågeställningar som kommer upp i gruppen. Gruppen bryter sedan upp och samlas vid agendaväggen som nu är fylld med ett antal olika dialogpass med olika frågeställningar/teman. Deltagarna noterar tid och plats för de pass som de vill vara delaktiga i.

Dialogpassen inleds och fortgår under resten av mötet. Dokumenterare (den som har tagit initiativ till frågan har ansvar för att säkerställa att samtalen dokumenteras, gruppen kan hjälpas åt) ser till att fånga upp viktiga insikter och punkter och rapporterar dem på ett ark som sedan sätts upp på en nyhetsvägg. Genom nyhetsväggen ges hela mötet möjlighet att ta del av alla samtal som har pågått. Under den avslutande delen av ett Open Space-möte ges deltagarna möjlighet att bearbeta rapporterna till exempel genom att läsa dem, analysera, prioritera och/eller gruppera ihop de som hör samman. Gemensamma konklusioner tydliggörs för hela gruppen. En del i denna avrundning är ofta att deltagarna ges möjlighet att ta initiativ till fortsatt arbete. Finns tillräckligt med tid så kan en första handlingsplan göras och alla deltagare får välja vad de vill arbeta vidare med efteråt. Gruppen avslutar hela processen och mötet med en avslutande cirkel där alla deltagare inbjuds att dela reflektioner, insikter och åtagandena som har framkommit under processen, också kallat skörd.

Tillämpning & lärdomar: Under detta projekt har metoden använts i sin helhet i Unnaryd under det bymöte som kallades "Bygdeting 2023". Sponsor/Inbjudare för detta tillfälle var Lokalt Ledd Utveckling Halland tillsammans med två personer som också deltog under "Bygdeting 1992" och gav referenser därifrån inför denna inbjudan. Vård/Processledare under detta tillfälle var Rebecka Hansson. Mötet varade i 3 timmar under en söndagseftermiddag i januari. Platsen för mötet var Unnaryds församlingshem där möbleringen var förberedd så att vi startade i en stående cirkel i stora salen. Sedan samlades vi i halvcirkel framför agendan som var uppsatt på två bord uppställda på kortsidan för att skapa en anslagstavla. I församlingshemmet var material och nummer utlagda för fyra "mötesrum". Agendan var uppbyggd med en matris som möjliggjorde två pass som vardera var 30 minuter långa samt 15 minuter fika däremellan. Mötesrummen tillsammans med passen skapade en agendamatris om åtta möjliga dialogpass. Innan agendan öppnades påmindes om frågan i inbjudan: "Vad vill vi utveckla och varför?" Efter samtliga pass återsamlades all dokumentation på en "nyhetsvägg" men istället för att var och en läste in sig på sammanfattningarna av de olika dialogpassen redovisade Rebecka de olika slutsatserna och det blev en gemensam dialog om utfallet. I denna avslutande dialog fokuserades på handling och ett initiativ om att samla engagemanget i Samhällsföreningen upp-

stod. Två ansvariga utsågs och fick med sig e-postadresser till alla som ville ha information om hur ett medlemskap tecknas i Samhällsföreningen.

En slutsats som projektledaren drar utifrån denna metod är att "Bygdetinget 2023" i Unnaryd verkar vara katalysator till flera initiativ och aktiviteter som senare skett i Unnaryd. Framförallt initiativet som nämns ovan om att samla engagemanget i Samhällsföreningen och att de initiativtagarna fortfarande driver den processen i bygden. Men här ska också nämnas ett dialogpass om en "tillsammansodling" som bara två veckor efter "Bygdeting 2023" initierade ett eget möte för fortsatt samtal och till sist samlade nio hushåll att odla potatis tillsammans på en privat mark mitt i byn. Samma sak med dialogpasset kring "Studiecirkel i prepping" där samtalen fortsatt och en gemensam chatt-grupp med flera intressenter har startat. Till sist också dialogpasset om mobilitet som senare återkom på flera mötestillfällen och där initiativtagaren påbörjade en ansökan om ett Leader-projekt.

Ett lärande är att det möjligen finns ännu fler initiativ och fortsatta samtal som skett utan att projektledaren fått kännedom om detta. Av denna anledning rekommenderas att redan vid inbjudan planera för en uppföljning med de värdar som bjudit in till olika dialogpass. Att föredra vore ett möte där alla värdar deltar samtidigt och rapporterar hur deras dialogpass utvecklats eller ej. Syftet med att samla alla värdar samtidigt skulle vara att inspirera och påminna om engagemang som kan ha gått förlorat sedan sist. Ytterligare ett lärande är att denna metod kan samla personer som inte tidigare har engagerat sig men som nu får en möjlighet att med denna metod bjuda in till det ämne eller den dialog som de brinner för. Då kan det vara värdefullt att särskilt bjuda med deltagare som kan bli inspirerade av detta engagemang och har resurser att organisera engagemanget där det gör mest nytta, exempelvis styrelsemedlemmar i bygdens föreningar.

En god förutsättning för bygdens föreningar att ta tillvara engagemanget vore också om detta möte arrangerades innan eller i nära anslutning till deras årsmöte, det vill säga under första kvartalet på året. "Bygdetinget 2023" är ett av de tillfällen under projektet som fått mest positiv feedback efteråt och som flera bygdebör uttalat att de skulle vilja ha som återkommande aktivitet i bygden. En gissning är att denna metod är gynnsam för att bjuda in engagemang som inte tidigare varit synligt och därför inspirerar alla deltagare för fortsatt ideellt arbete i bygden, oavsett tidigare engagemangsnivå.

Digital samlingsyta - metod 5

För att bjuda in personer att delta under processen har ett mål under projektets arbete varit hög transparens. För att skapa transparens på ett smart sätt med de digitala verktyg som finns har projektledaren därför testat ett verktyg och ett arbetsätt för en digital samlingsyta. Den plattform som valts som samlingsyta för detta projekt har varit en molnbaserad lagringstjänst. På denna plattform är det möjligt att skapa en mappstruktur med olika behörigheter där projektledarens behörighet möjliggör för alla som har fått tillgång till en länk att redigera i filerna och mapparna. Den här plattformen gör det också möjligt att dela filer och mappar via en länk. Alla som har tillgång till länken och kan logga in på ett gratiskonto får på detta sätt tillgång till informationen. Med den valda plattformen som bas för den digitala samlingsytan har arbetet utgått från ett par regler för att skapa en lyckad metod och uppfylla målet om hög transparens:

Regel 1: Dela förberedande information. Ladda upp förberedande information innan möten, workshop eller samtal. Det vill säga inbjudningar och processplaneringar, oftast scheman genererade i verktyget Sessionlab.

Regel 2: Dela dokumentationen från sammankomsten. Minnesanteckningar från både projektledare och deltagare. Bilder på material som används och bilder på eventuella nedtecknade gemensamma ord från samtalen, så kallad "skörd".

Regel 3: Följ GDPR-lagstiftning. Dela ej bilder på personers ansikten utan samtycke, inte heller närvarolistor med kontaktinformation.

Regel 4: Dela länken till så många intressenter som möjligt. Använd länken i så mycket kommunikation som möjligt och i så många kommunikationskanaler som möjligt.

Tillämpning & lärdomar: I början av detta projekt skapades en mapp under användaren "Lokalt Ledd Utveckling Hallands" befintliga konto på plattformen och mappen döptes till "Smarta Landsbygder i Halland". Denna första mapp har allmän åtkomst och behörighet "kommentator". Därefter skapades en mappstruktur med en mapp för respektive bygd: "Unnaryd" och "Femsjö", båda med allmän åtkomst och behörighet "redigerare". Parallellt med dessa mappar skapades också en mapp för att samla övergripande projektdokument med projektplan och aktivitetsplan i mappen "Projektdokument Lokalt Ledd Utveckling Halland" med allmän åtkomst och behörighet "kommentator". Under aktiviteterna har sedan filer och mappar fyllts på i denna mappstruktur, aktiviteter som främst skett för Femsjö-bygden har delats i Femsjö-mappen medan aktiviteter som främst skett i eller för Unnaryds-bygden har delats i Unnaryd-mappen. Det är framförallt länkar till den ena eller den andra bygdemappen som har delats i olika kanaler. Främst har Facebook-inlägg använts i de olika bygdernas specifika Facebook-grupper. Oftast har det delats bilder och en text om aktiviteten som ska eller har skett och sedan en länk till mapp-strukturen där mer information finns. I vissa fall har också länkar delats via e-post och i Messenger.

Ett första lärande i användandet av den digitala samlingsytan har varit avsaknaden av att få kännedom om vilka andra som loggat in och tittat på informationen. Hur kan vi mäta om målet av högre transparens har uppnåtts om vi inte kan få siffror på hur många som fått information via samlingsytan? Den valda plattformen loggar inte antal personer som har läst en fil eller öppnat en mapp. Denna aspekt gav vi inte akt på när vi valde detta verktyg som metod för att skapa en digital samlingsyta men det bör uppmärksammas i framtiden. En möjlighet är att använda en tredjepartleverantör som kan logga hur många gånger en länk öppnas på en hemsida. Kommentarer som skapas i filer loggas och kan följas upp utefter hur många enskilda personer som har kommenterat. Enda gångerna, under detta projekt, som det har kommenterats på filer är när ett specifikt uppdrag om att göra så har skickats ut per e-post till en handfull bygdebör, exempelvis till arbetsgruppen för Lokalekonomisk analys i Unnaryd.

Ett andra lärande från denna metod om digitala samlingsytor är att den valda plattformen kräver en inloggning på ett konto för att visa mapparna och filerna. Att komma till en inloggningssida efter att ha klickat på en länk om mer information är ett hinder där det finns risk att tappa en del personers intresse och engagemang. Då det saknas loggning om hur många som klickat på länken eller avböjt kan vi inte dra en slutsats om detta men skickar med som lärande att fortsättningsvis föredra en plattform som inte kräver någon inloggning alls för att läsa delade filer.

Ett tredje lärande är möjligheten att kombinera digitala och analoga verktyg. Vid inbjudningar till aktiviteter har använts digitala kalendarium med push-notiser i appar och dessutom har det satts upp affischer på utvalda platser i bygderna. Dock har inte samma kommunikationskanaler använts för att sprida information om den digitala samlingsytan. En idé att testa i framtiden vore att sätta upp mer permanenta affischer i respektive bygd med länk och QR-kod till bygdernas respektive mappar i den digitala samlingsytan.

Med avsaknaden av loggar och utvärderingar om hur många personer som faktiskt använt den digitala samlingsytan kan inga slutsatser om användarvänlighet eller frekvens dras. Projektledaren är dock förvånad över att inte mer respons och samtal uppstått där det tydliggörs att den digitala samlingsytan har använts. Ett möjligt lärande är att människor i bygden är mindre vana vid att bjudas in och använda den här typen av digitala verktyg än vad projektledaren förväntat sig, det kan också vara så att det finns en ovana att organisera sitt ideella engagemang i de digitala verktygen. Alternativt att inbjudningarna till den digitala samlingsytan skulle kommuniceras tydligare, mer eller i andra kanaler för att nå ut.

En slutsats att dra är att den valda plattformen har varit ett användarvänligt gränssnitt för att organisera mappar, ladda upp filer och redigera behörighet. Som ett sista tillägg som ännu inte testats så har den valda plattformen möjligheten att byta ägare, det vill säga skifta ägaren av mapparna från nuvarande konto. Målet för projektet är att bygdernas mappar ska skifta till konton som redigeras direkt av bygden.

Cirkel - metod 6

Detta är en metod som har använts upprepade gånger i olika delar av projektet och ibland som en del av ett möte. I arbetsboken av Balkfors et al. 2021⁴ beskrivs metoden så här: "Cirkeln är en mötesmodell där man samlas till respektfulla samtal. Formatet att mötas i cirkel går flera tusen år tillbaka och återfinns i många kulturer. Det som förvandlar ett ordinärt möte till en cirkel är människors vilja att gå från en informell samvaro eller en diskussion/debatt till en mer mottaglig attityd av eftertänksamt tal och djupt lyssnande. Cirkel kan också användas som ett medel för "incheckning" och "utcheckning" eller ett sätt att fatta beslut tillsammans, särskilt beslut som bygger på konsensus. Vad är cirkelpraktik bra för? En av cirkelns stora fördelar är den kan anpassas till en mängd olika grupper, problem och tidsramar. Cirkel kan användas som metod under ett helt möte, särskilt om gruppen är relativt liten och djupare reflektion är det primära målet. Använd cirkeln kreativt och var beredd på den visdom som en cirkel kan locka fram!"

Tre principer för cirkeln - en grupp där alla är ledare:

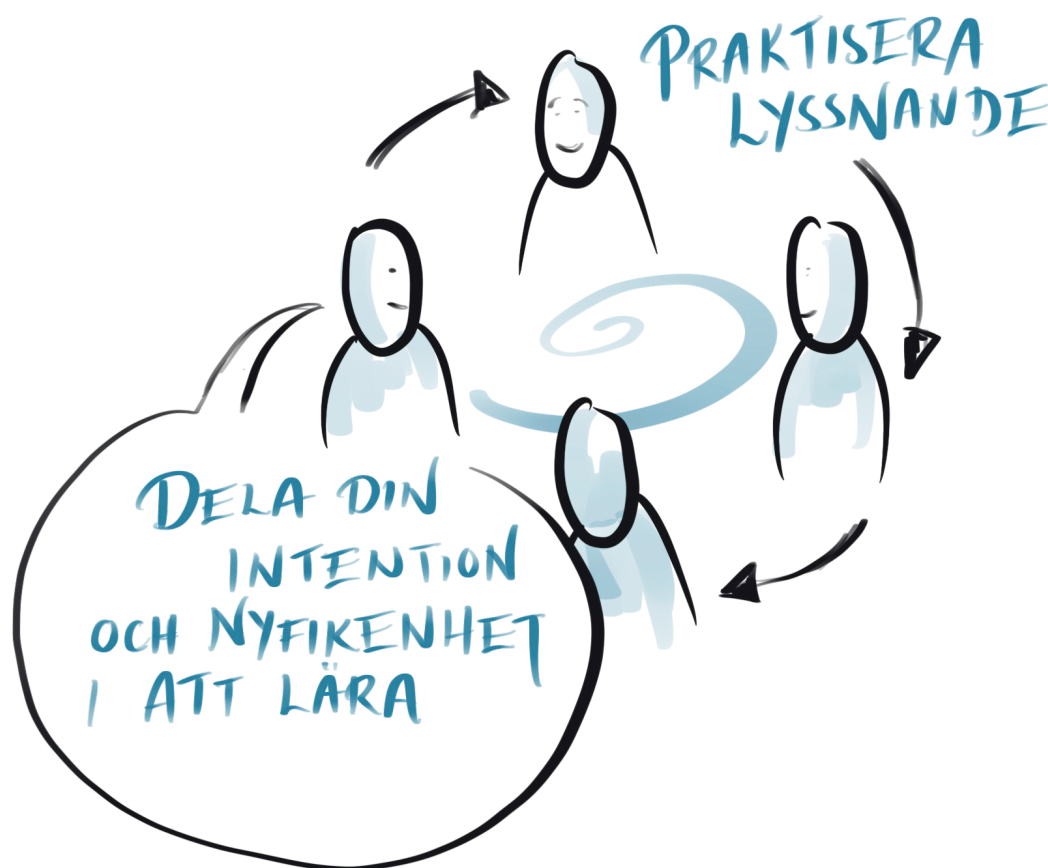
- Ledarskapet roterar bland alla cirkelmedlemmar.
- Ansvar för kvaliteten delas av alla.
- Mötet stödjer sig på helheten, snarare än på personliga agendor.

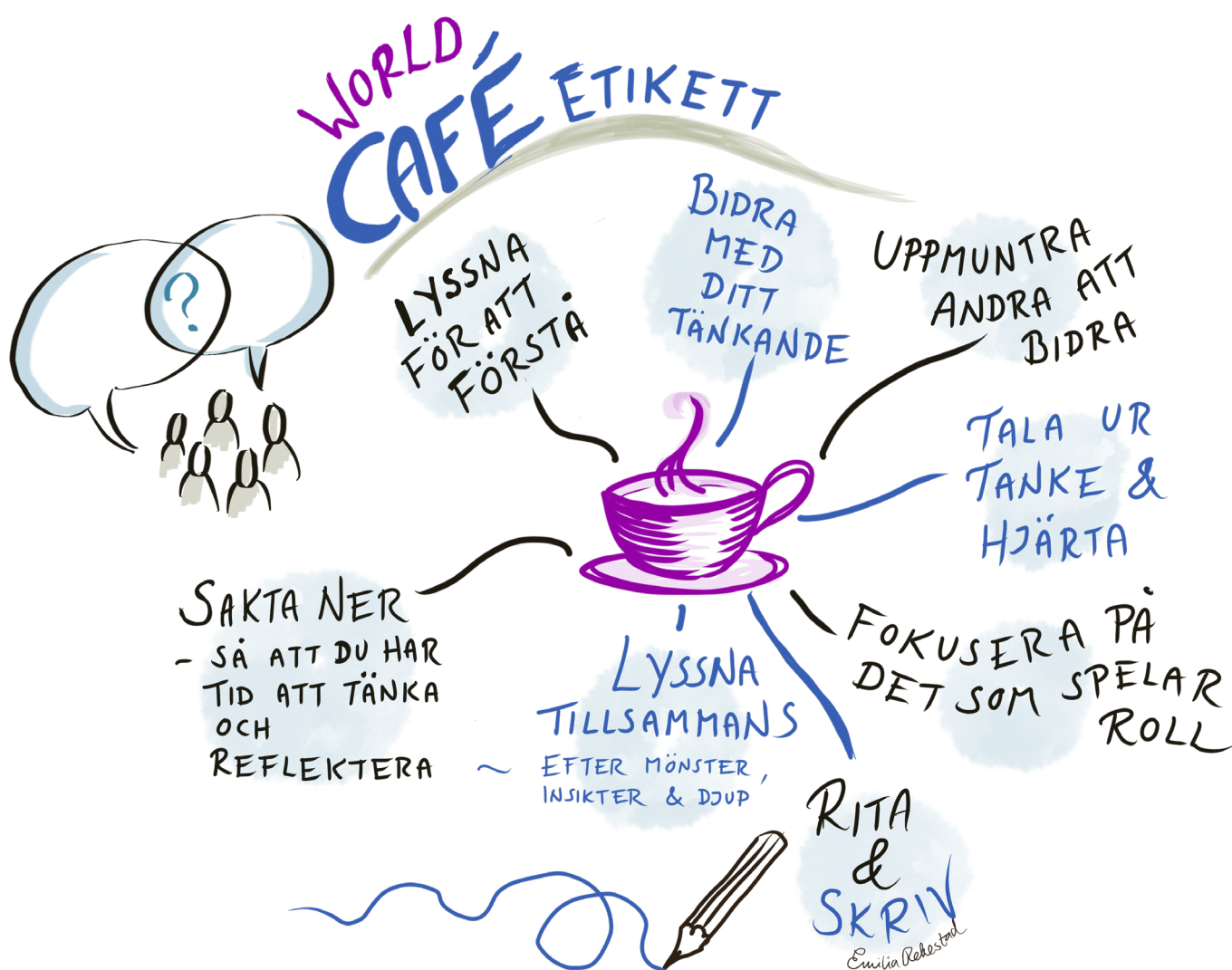
Tre förhållningssätt att praktisera:

- Att tala med avsikt: Notera vad som har relevans för samtalet just nu.
- Att lyssna uppmärksamt: Ha respekt för inlärningsprocessen hos alla medlemmar i gruppen.
- Att uppmärksamma välbefinnande av cirkeln: Var medveten om konsekvenserna av våra egna bidrag i samtalet och mötet.

Tillämpning & lärdomar: Under detta projekt har cirkel-metoden fungerat som stöd vid nästan varje bygdemöte, inspirationsföreläsning och arbetsgruppsmöte i form av den återkommande incheckningen. I flera sammankomster har cirkeln också fått avrunda i form av en utcheckning. I några arbetsgruppsmöten har också cirkelmetoden fortsatt under hela mötet, med flera rundor utifrån mötets tema eller kraftfulla fråga. Syftet under de återkommande incheckningarna har främst varit att lära känna varandra och skapa tillit, inte bara i den tillfälliga gruppen utan också som sätt att skapa tillit i bygden.

Vid en inspirationsföreläsning prioriterades incheckningen ner och genomfördes aldrig. Direkt uppmärksammades det i utvärderingen där ett önskemål var formulerat så här: "I stort bra, men gärna mer ta reda på de folk som är här, alla känner inte alla". Här uppstod ett lärande kring hur mycket cirkelmetoden via incheckningarna uppskattats. Men också hur felaktigt antagandet om att människorna i bygden känner varandra är. Vid flera tillfällen har också incheckningarna gjort det möjligt att dela vilka föreningar eller aktiviteter personer är aktiva inom, vilket skapat kontaktpersoner och nya nätverk för de som ännu inte är aktivt involverade i föreningar eller aktiviteter i bygderna. Framförallt har den muntliga feedbacken efter aktiviteter i bygderna varit "en bra fördelning av ordet" vilket är ett direkt resultat av att använda cirkeln som inledning och avslutning. En slutsats att dra är att denna metod är ytterst värdefull i sammanhang där alla röster är viktiga och vi är nyfikna på perspektiven hos de som annars inte tar ordet.

World Café - metod 7

World Café är en metod för att skapa ett levande nätverk av samverkande dialoger, kring frågor som är viktiga och har betydelse för verkliga situationer. Namnet World Café är en metafor för hur vi skapar via dialog, i våra liv, organisationer och samhälle. Det första World Caféet uppstod 1995 när en internationell grupp med företagsledare och akademiska ledare träffades hemma hos Juanita Brown och David Isaacs i Mill Valley i Kalifornien för ett möte. De hade ingen aning om att de var på väg att skapa en social innovation som snabbt skulle sprida sig över världen under de kommande tjugo åren. Planen att under förmiddagen mötas i en stor cirkeldialog stördes av ett regn, och de tjugotalet deltagarna samlades istället spontant i små intima bordssamtal kring de frågor som lockat dem till mötet, och de började anteckna och formulera sina insikter på provisoriska pappers-”bordsdukar.” De avbröt periodvis samtalen för att byta bord, så att insikterna och idéerna med mest kraft kunde cirkulera, fördjupas och länkas ihop. Att skörda bordssamtalen på bordsdukar gjorde det möjligt att lägga märke till mönster som växte fram i deras tänkande, som sen berikade efterföljande samtalsomgångar. Under förmiddagen improviserades en innovativ process fram som skapade en upplevelse av en kollektiv intelligens som förstärkte djupet, omfattningen och den innovativa kvaliteten i deras samarbete. Också denna metod är beskriven närmare av Balkfors et al. (4).

Grundläggande när du arrangerar ett World Café är att:

- Skapa ett gästvänligt rum eller inramning: Miljön är viktig och den ska vara gästfri och ombonad. Detta för att möjliggöra en öppen och avslappnad atmosfär, tänk kaféatmosfär.
- Utforska frågor som spelar roll, ta fram avgörande frågeställningar, se avsnittet tidigare om "kraftfulla frågor".
- Uppmuntra allas betydelse och delaktighet.
- Korsbefrukta och koppla samman olika idéer och perspektiv.
- Lyssna tillsammans efter mönster, insikter och djupare frågeställningar.
- Skörda och dela med sig av kollektiva upptäckter.

För denna metod finns det en rad principer eller "World Café-etiquette"

som alla deltagare introduceras till i syfte att lyfta kvaliteten på samtalen och allas bidrag:

- Lyssna för att förstå.
- Bidra med ditt tänkande utifrån egen erfarenhet.
- Uppmuntra alla att bidra.
- Fokusera på det som spelar roll.
- Sakta ner så du har tid att tänka och reflektera.
- Korsbefrukta och koppla samman olika idéer och perspektiv.
- Lyssna tillsammans efter mönster, insikter och djupare frågeställningar.
- Tala ur tanke - och hjärta.
- Teckna, klottra och skriv!

Generellt flöde i ett World Café:

Steg 1. När du planerar ett café, se till att ha gott om tid för de olika omgångarna och förflyttningen mellan dem (som kommer att ta längre tid än du tror!) och för någon typ av skörd tillsammans med hela gruppen.

Steg 2. Skapa samtalsomgångar som blir naturliga steg-för-steg och med hjälp av angelägna frågor. Oftast 3 omgångar om 20-30 minuter.

Steg 3. Bjud deltagarna att sprida ut sig vid bord med 4-5 stolar per bord (café-stil) eller i kluster med stolar.

Steg 4. Som samtalsvärd introducerar du World Café-principerna och kortfattat hur flödet ser ut (t.ex. att det kommer att vara tre samtalsomgångar, de kommer att byta platser och får instruktioner när de behöver dem). Introducera sedan första frågan och samtalsomgången.

Steg 5. Be en person att stanna vid bordet inför nästa omgång som "bordsvärd". Introducera den nya frågan och bjud in de övriga bordsmedlemmarna att sprida ut sig till de andra borden, som ambassadörer för de idéer och insikter som fötts i det föregående samtalet.

Steg 6. Be bordsvärd(-ar) att kort dela viktiga insikter, frågor och idéer med de nya bordsmedlemmarna, för att sedan låta samtalet fortsätta med den nya omgångens fråga.

Steg 7. När du har gått igenom samtalsomgångarna, avsätt en stund för en gemensam skörd från hela samtalet. Du kan också bjuda in till kortare skördar från samtalen mellan en eller flera av omgångarna.

Tillämpning & lärdomar: I samband med det första inspirationsföredraget i Femsjö, Bymöte "Inspiration", användes denna metod. Kvällens övergripande syfte var att inspireras utifrån det som Femsjöbygden visat intresse för att utveckla: energi, mat, jordbruk och samverkan. Den röda tråden för kvällen var frågan "Vad kan vi i Femsjö lära av Kärnebygd?". Kvällen började med en introduktion av projektet och en inramning av kvällen som helhet utifrån nämnda syfte och röda tråd. Därefter följde ett inspirationsföredrag av en gäst, Christian Dahlqvist, i ca 40 minuter. Därefter hölls en kortare inspiration om Crowdfunding av en annan gäst, Teneal Solinas, i ca 15 minuter. Ungefär 1,5 timme in i kvällens möte påbörjade vi det gemensamma samtalet som hölls enligt metoden World Café. Syftet med detta World Café var att ta tillvara på de insikter som bygdeborna fått från inspirationsföredragen och dokumentera dessa insikter för att skapa en grogrund för initiativ i Femsjö. Frågorna som användes under de två rundor som genomfördes under detta café var:

Fråga 1: Vad har vi lärt oss idag som Femsjö socken gemensamt skulle kunna få nytta av?

Fråga 2: Hur vill vi föreslå att Femsjö socken gemensamt går vidare med de nya lärdomarna?

Rummet som vi använde var gamla skolsalen i Femsjö skola där bord och stolar står placerade som i ett kafé. Vid starten av caféet uppmanades bygdeborna att ta plats runt tre specifika bord där "vita bordsdukar" i form av papper och pennor redan var upplagda. Introduktionen var planerad till 3 minuter men tog 12 minuter. De två omgångarna var planerade till 10 minuter vardera men blev ca 7 minuter. Därefter följde en gemensam skörd där varje bord fick tre post-it lappar där de ombads att skriva ner slutsatserna som dragits av frågorna, planerat till 10 minuter. Den gemensamma skörden gick sedan till så att projektledaren samlade in post-it lappar medan deltagarna beskrev vad de skrivit på dem. Därefter var planen att avsluta den delen av mötet som innefattade World Café

och gå vidare med att rösta om vilka inspirationsföreläsare vi skulle ha i framtiden. Men frågan om vilken gemensam vision bygden egentligen hade kom fram bland de sista kommentarerna. Och ovan beskrivs en av de grundläggande punkterna för metoden World Café som "lyssna tillsammans efter insikter och djupare frågeställningar" och just detta är en fin beskrivning på vad som skedde i slutet av den gemensamma skörden. Istället för att följa planen och lämna den gemensamma skörden med de sista kommentarerna så togs insikten om en gemensam vision med i omröstningen. Insikterna vävdes in som ett förslag på möte istället för inspirationsföreläsare, förslaget skrevs in under temat "samverkan" som en "visionskväll med kyrka, landsbygdsförening etc..." Sedan genomförde vi en omröstning där alla deltagare, inklusive inspirationsföreläsarna, fick rösta med klistermärken (två var). Förslaget om en visionskväll fick en tydlig majoritet av rösterna.

Ett första lärande för framtiden är att tiden var alltför knapp för denna metod. Omkring 30 min var avsatt för detta i Femsjö och i metodbeskrivningen rekommenderas gott om tid för både omgångar (om 20-30 minuter) och förflyttning och då var inte introduktionen eller den gemensamma skörden medräknad. För ett liknande tillfälle föreslås, utifrån detta lärandet, minst 1,5 timme för en hel World Café. Förutom tiden så upplevdes också frågorna som var förberedda som problematiska. Det uppstod en del frågor kring dem innan borden fick igång samtalen och till nästa gång föreslås en enklare formulering. I den gemensamma skörden frågades också om sammanfattning av båda frågorna, vilket ledde till en del oklarheter, för mer tydlighet rekommenderas att fokusera på den senare frågan.

Vid detta tillfälle i Femsjö användes metoden som ett verktyg för att lyfta gemensamma insikter och lärdomar från föredragshållarna. För detta syfte upplevdes det lyckosamt att föredragshållarna bjöds med att delta i processen och bidra till samtalen vid borden och det rekommenderas för framtida liknande upplägg. Dessutom bjöds föredragshållarna att delta i omröstningen, dock med hälften av rösterna som bygdeborna fick, för att ytterligare bjuda in utifrånperspektiv som kan gynna bygdens gemensamma framtid.

Till sist var det intressant hur den gemensamma skörden ledde till insikten om behovet av ett visionsmöte. Denna insikt integrerades snabbt som ett förslag under den planerade omröstningen och erhöll överlägset flest röster. En central slutsats är betydelsen av att framhäva gemensamma insikter och vara tillräckligt flexibel inom denna metod för att smidigt integrera dem i den större processen. I detta specifika fall var det en kombination av strategi och lyckosam omständighet att nästa punkt på agendan var en omröstning om bygdens framtida möten och inspirationsföredrag, vilket möjliggjorde en snabb omformulering av förslagen. Det är möjligt att det fanns ytterligare insikter som kunde ha lyfts fram och visat sig vara lika betydelsefulla i den gemensamma omröstningen.

5toFold - metod 8

I bakgrunden till denna metod finns en reflektion som beskriver detta som att gå bortom konsensusbeslut. "Fritt översatt" av Williams (2024)⁸ följer en del av reflektionen här:

”

Chris och jag diskuterade våra egna tidigare erfarenheter av beslutsfattande där konsensus förväntades från en grupp. Vi kände båda att beslutet inte var i gruppens bästa intresse, men på grund av trycket för att nå konsensus röstade varken vi, och förmodligen inte heller andra, emot beslutet. Vi upplevde gruppträck för att gå vidare och verkställa förslag. Vi diskuterade våra erfarenheter av beslutsfattande, att genom majoritetsomröstning nå fram till något, ibland med en majoritet på 51%. Ingen av oss gillade en beslutsprocess där perspektiven, åsikterna och rösterna från upp till 49% av människorna överröstades av majoriteten.”

Detta är en beslutfattande metod som uppfanns av Chris Weaver omkring 1997. Chris överlämnade ägandet och fortsatt utveckling av processen till den internationella organisationen "the Genuine Contact Organization" och på deras hemsida beskriver Bolton och Gottlieb (7) metoden som här är fritt översatt: "Five to Fold" (5toFold) är en samarbetsinriktad beslutsprocess för organisationer och grupper som är syftesdrivna. Det är ett effektivt och kraftfullt sätt att fatta både vardagliga och komplexa beslut. 5toFold främjar utvecklingen av förtroende och individuellt ansvar. Det inbjuder till överensstämmelse mellan både individuellt och organisatoriskt syfte vid varje beslut.

5toFold väljs av organisationer som är medvetna om sig själva som levande enheter. Processen hedrar varje individ som en förvaltare av organisationens syfte och främjar en kultur av ledarskap. 5toFold uppmanar deltagarna att engagera sig fullt ut i varje beslut och tillhandahåller omfattande information till organisationen för att förbättra genomförandet av varje beslut. I beslutsfattandet enligt 5toFold kan ett brett spektrum av intressenter (de som kommer att påverkas av beslutet och som är ansvariga för att genomföra det) bjudas in att delta.

I beslutsprocessen guidas de genom en serie steg:

Steg 1: Lära sig vad som föreslås genom presentation av ett förslag.

Steg 2: Ställa klargörande frågor tills förslaget är tydligt och väl förstått.

Steg 3: Uttrycka sin syn på det som föreslås.

Steg 4: Avge en röst som möjliggör uttryck för både graden av samförstånd och graden av engagemang som varje deltagare har för förslaget.

Steg 5: Fira! Oavsett resultat så har ett gemensamt beslut tagits och de firas.

Rösterna uttrycks genom att hålla upp en hand, där antalet fingrar indikerar personens röst. I vissa grupper röstar varje person på detta stadium, medan i andra grupper görs omröstningen endast av de som har befogenhet att göra det.

Symboler för fingeromröstning:

- Fem betyder att du starkt stöder förslaget och avser att ha en ledande roll i dess genomförande.
- Fyra betyder att du starkt stöder förslaget men inte avser att ha en ledande roll i dess genomförande.
- Tre betyder stadigt stöd för förslaget utan någon farhåga för förslagets inverkan.
- Två betyder att du stöder förslaget men har vissa bekymmer med förslaget som du är villig att dela med gruppen.
- Ett betyder att du har stora bekymmer angående förslaget och tror att det inte överensstämmer med gruppen syfte, men du blockerar inte förslaget. Du åtar dig att inte underminera förslaget och att öppet dela dina bekymmer med gruppen.
- Fold/Sluten hand betyder att du väljer att blockera förslaget eftersom du starkt tror att det, om det genomförs, kommer att strida mot gruppen syfte för tillfället. Du åtar dig att öppet dela dina farhågor med gruppen.

En Fold/Sluten hand från en individ förhindrar att ett förslag blir ett beslut. Det är inte ett misslyckande av processen, utan ett av dess möjliga utfall. En Fold är heller inte ett slut, utan snarare en paus som ger möjlighet för gruppen att skapa lösningar på viktiga olösta frågor innan man genomför ett beslut. På detta sätt tillgodoser 5toFold individuell visdom samtidigt som den hedrar helhetens enhet.

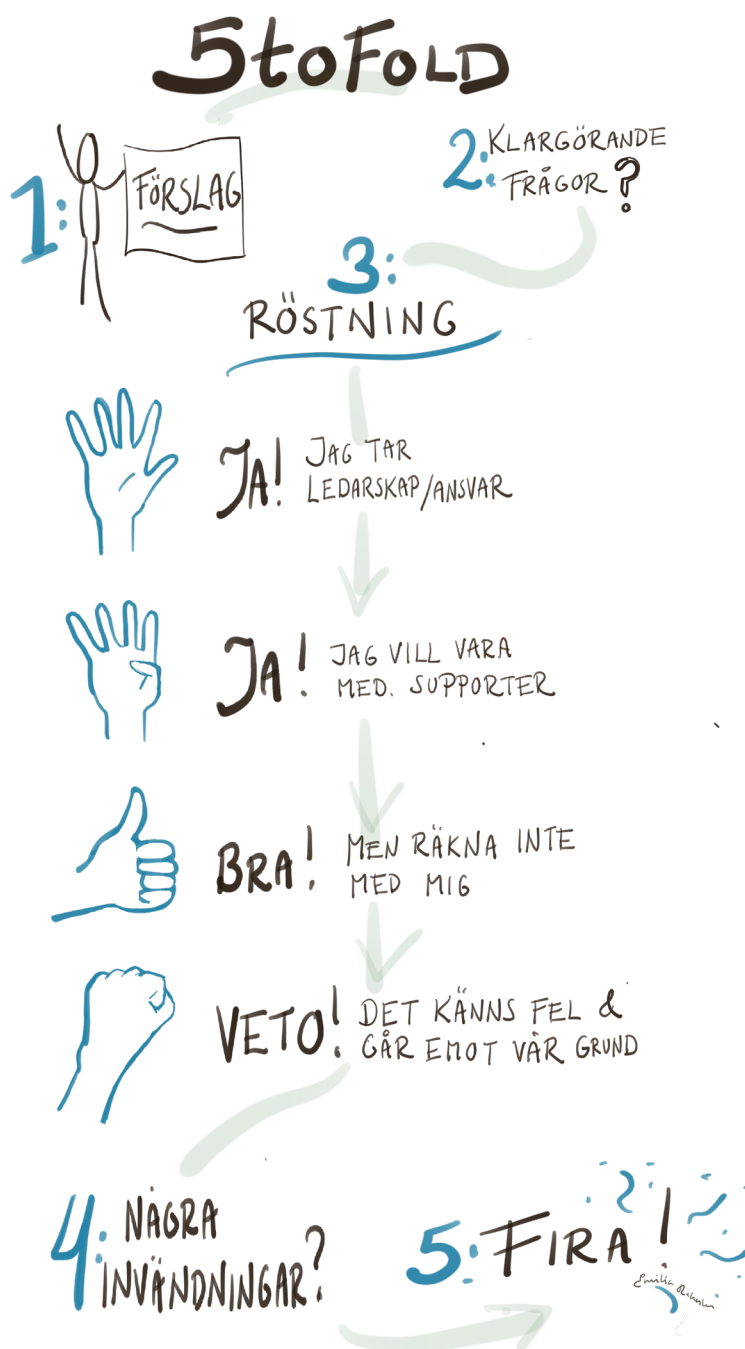
5toFold kan anpassas för olika omständigheter, och vissa "snabbversioner" kan användas för mindre förslag och förslag som uppstår under möten.

Tillämpning & lärdomar: Under en av projektets sista aktiviteter i Unnaryd, Bygruppsmöte, användes en "snabbversion" inspirerad av denna metod. Mötet var utformat i flera delar med syfte att utforma en gemensam handlingsplan eller ett gemensamt nästa steg utifrån reflektioner om vad som redan skett under hela projektets process i Unnaryd. De tidigare momenten under mötet resulterade i en rad förslag som skrevs upp på ett gemensamt ark inför alla i cirkeln på mötet.

Därefter introducerades deltagarna till "5toFold snabbversion" med fyra symboler för fingeromröstningen:

- Fem betyder "Ja, och jag tar ledarskap/ansvar för att förslaget genomförs."
- Fyra betyder "Ja, jag vill vara med/supporta att förslaget genomförs."
- Tummen upp betyder "Bra, men räkna inte med mig".
- Sluten hand betyder "VETO, detta förslag känns fel för vår gemensamma grund."

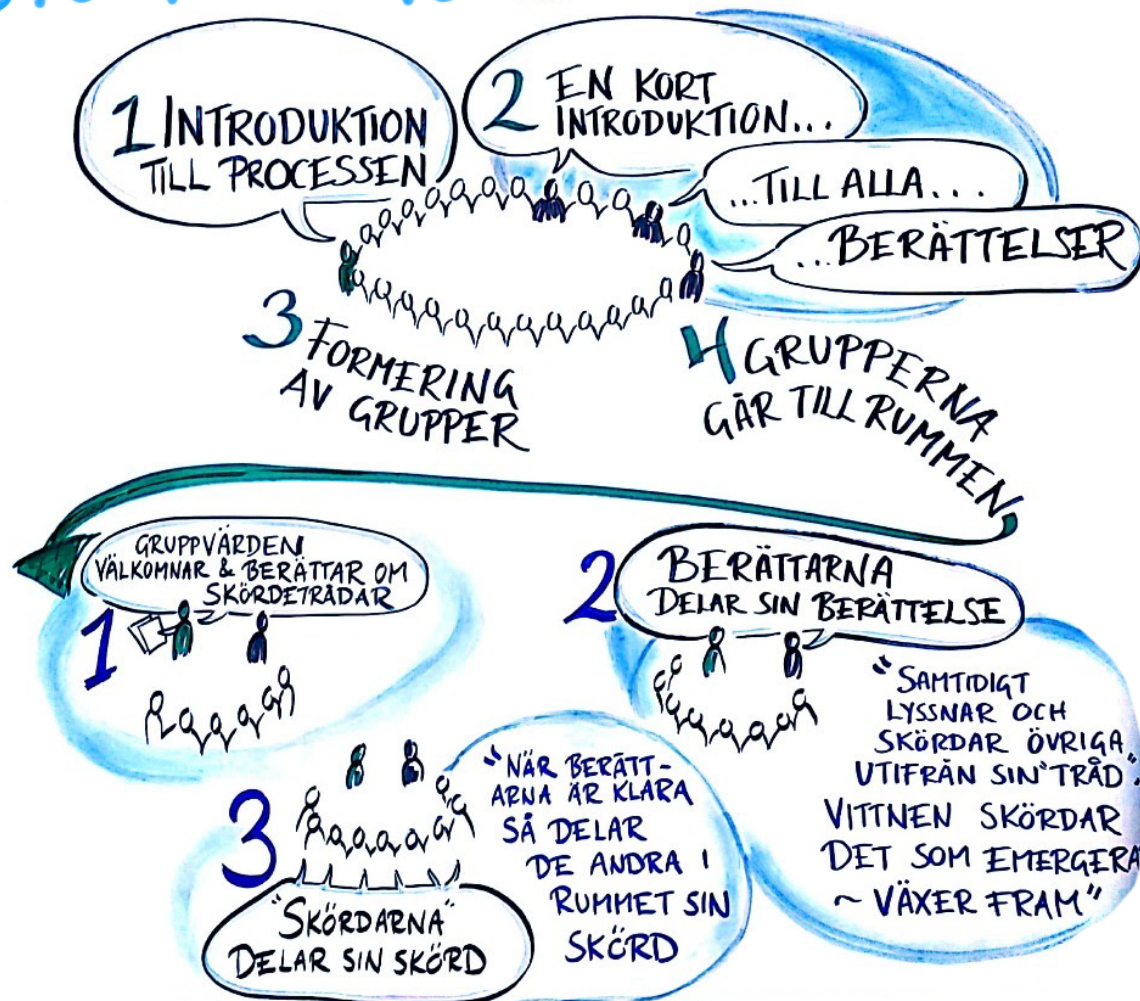

Lärdomarna från denna omröstning var bland annat att den klagörande rundan behöver en del tid. Erfarenheten var att första förslaget som detta möte skulle rösta om behövde en hel del klagöranden innan röstningen kunde genomföras. Ett alternativ skulle kunna ha varit att den ansvariga för förslaget fick tid att enskilt förtydliga sitt förslag för gruppen innan omröstningen, istället för som nu, då flera personer försökte förtydliga och ge förbättringsförslag till förslaget i storgrupp. Ett andra alternativ för att förbättra detta är tydligare struktur från facilitatorn, att facilitatorn avbryter och klagör för gruppen när det inte längre ställs klagörande frågor. Ett tredje alternativ vore att avsätta längre tid än 2 minuter till den klagörande rundan.

Det genomfördes omröstningar om två förslag under detta möte och det andra förslaget avsåg att arrangera en gemensam Knutsdans i bygden januari 2024. Upplevelsen i rummet var att det fanns en hel del engagemang för detta förslag. Men när omröstningen genomfördes fanns det ingen som visade symbolen med fem fingrar, däremot en majoritet av deltagare som visade fyra fingrar. Omröstningen tydliggjorde att det fanns ett stort engagemang för förslaget i rummet men ingen som var villig att ta ledarskap eller ansvar för förslaget. En slutsats blir därmed att denna metod kan tydliggöra för hela gruppen vilken nivå av engagemang som finns för olika förslag, i detta fall med knutsdans inte tillräckligt för att driva förslaget vidare. Projektledaren upplevde också en lättnad i rummet som uppstår när tydligheten framträder, osäkerheten kring om ett förslag kommer att verkställas eller ej minskar när ett gemensamt beslut är taget. Under mötet i Unnaryd röstade ingen med fingersymbolen för slutna hand och den enda person som använde fingersymbolen med tumme upp förklarade innan omröstningen varför denna valde att rösta så. Projektledaren drar slutsatsen att i en tillitsfull grupp där alla i gruppen har en erfarenhet av denna beslutfattande metod så ska inga sådana förklaringar behövas. Detta hänger givetvis också ihop med facilitatorns erfarenhet och tydlighet att leda genom beslutsprocessen.

Ett primärt syfte för projektledaren med att introducera denna metod under just detta möte i processen för projektet var att förflytta ansvar inför nästa steg. Det första förslaget som röstades om handlade om att arrangera ett möte för att organisera framtida engagemang och med omröstningen blev det tydliggjort att det fanns hela fyra personer som var villiga att ta ansvar för det förslaget och de skapade därmed gruppen "Lilla samhällspåverkansgruppen" med full support från alla andra deltagare på mötet. Därmed är slutsatsen att syftet med att förflytta ansvar inför nästa steg uppfylldes och denna metod tydliggjorde till vilka på ett effektivt sätt. Projektledarens uppfattning är att denna metod respekterar fler perspektiv och bjuder in fler personer att ta ansvar och att dela sina perspektiv i beslutsprocessen.

STORYTELLING ~ MED GEMENSAM SKÖRD

Strategiskt berättande med kollektiv skörd - metod 9

Den här metoden kallas på engelska "Collective Story Harvest" men har av Balkfors et al. (4) i arbetsboken för medskapande ledarskap översatts till att på svenska kallas "Strategiskt berättande och kollektiv skörd". I samma arbetsbok hittas den här beskrivningen av metoden: Berättande, storytelling, är mänsklighetens äldsta kunskaps- och managementverktyg och det är fortfarande ett av de mest effektiva. Våra berättelser innehåller både erfarenheter och lärande som kan utveckla vår förmåga att fungera i våra komplexa sammanhang. Kollektiv skörd ger oss möjlighet att spåra flera trådar eller aspekter från en berättelse samtidigt. Vi kan lyssna mål-inriktat, lära som grupp och skapa mening kollektivt. Processen erbjuder också en stor gåva till den som delar sin berättelse. Gruppskörd är ett perfekt sätt att få upp de insikter och innovationer som finns under ytan på våra berättelser.

Här följer 4 delar i förberedelsefasen:

Del 1: Avsätt tillräckligt med tid. Du behöver minst 90 minuter för hela processen. Om du arbetar med människor som inte har gjort den här typen av process innan, håll själva berättandet till högst 30 minuter så att deltagarna inte blir överbelastade. Om du vill maximera lärande kring en berättelse kan du arbeta med samspelet mellan berättelsen, skörden och lärande under en halvdag eller ännu längre.

Del 2: Välj berättelser med omsorg. Du behöver en story som är relevant för syftet, sammanhanget eller systemet som tjänas av denna process. För att göra det intressant bör berättelsen ha tillräcklig komplexitet, omfattning och varaktighet. De bästa att berätta historien är de som är direkt kopplade till den. Det kan vara intressant att höra berättelsen från fler än en inblandad person. Fler röster ger djup, rikedom och olika synvinklar. Historien behöver inte vara finlipad och ofta berättad. Denna process kan i sig användas för att hjälpa till att få fram djupet och meningen i en berättelse och hjälpa berättaren att förädla den för olika målgrupper.

Del 3: Arbeta med inbjudan. Var tydlig när du bjuder in en berättare att komma och dela sin historia. Berättelser svarar an på sin inbjudan, när inbjudan görs hjärtligt kommer ofta berättelsen fram på ett helt nytt sätt. En grupp-skörd är en gåva både till de som berättar och de som skördar, och bör föras fram som en sådan.

Del 4: Välj trådar. Besluta vilka trådar som du/ni vill skörda. Optimalt tas dessa fram tillsammans med berättaren och de som ska lyssna för att trådarna ska reflektera vad de vill fokusera sitt lärande på. Om det är möjligt, prata med gruppen om vad ni vill få fram ur processen och vad som ska hända med skörden efteråt. Du behöver minst en person som skördar/lyssnar per vald tråd, och mer än en person kan skörda samma tråd samtidigt. Här följer de möjliga trådar som i arbetsboken är markerade som grundläggande för denna metod:

- Narrativ: Berättelsen i sig: människor, händelser, faser. Du kan även fånga fakta, känslor och värderingar som är en del av historien.
- Process: Vilka insatser, processer och upptäckter gjordes?
- Avgörande punkter: När skedde genombrott? Vad lärde vi oss?

Här följer en kort beskrivning av ett förslag till process som finns i arbetsboken:

Inramning och introduktion: Välkomna deltagarna till sessionen. Presentera och bjud in berättarna att dela sin historia. Förklara skördetrådarna för gruppen och be deltagarna välja en tråd att lyssna från.

Berättande: Be berättarna att berätta historien och gruppen att skörda. Var tydlig med vilken tid som avsatts för berättande. Det kan vara bra att använda en klocka/signal för att låta berättaren veta när hen har 5 minuter kvar.

Kollektiv skörd: Ge berättarna förutsättningar/material så att de kan "skörda skörden". Be varje skördare att rapportera om vad de hört. Avsätt åtminstone lika mycket tid för denna del av processen som för själva berättandet.

Återkoppling från berättarna (viktigt steg i processens helhet): Vilka lärdomar fick du från gruppskörden? Vad tar du med dig från denna process?

Avsluta processen: Tacka berättare och skördare. Eventuella avslutande ord om vad som kommer att hända med skörden.

Några utvalda styrkor i strategiskt berättande och kollektiv skörd:

- Den skapar starka kopplingar och en gemensam förståelse mellan dem som deltar i processen.
- Den är en gåva till både berättare och alla som deltar.
- Det är ett enkelt men kraftfullt verktyg som kan användas regelbundet för att inventera, fånga lärande och flytta fokus.

Tillämpning & lärdomar: Under projektets gång så har denna metod använts i sin helhet under ett inspirationsföredrag som kallades "Bygdebolag från jord till bord" som hölls i Unnaryd. Inspirationsföredraget planerades redan i förberedelserna att genomföras som ett "strategiskt berättande med kollektiv skörd" genom att projektledaren introducerade metoden och upplägget med de två berättarna. Tillsammans med berättarna valdes trådarna ut för temat, vilket denna gång blev tre olika:

- Vilka har haft de avgörande rollerna i denna berättelse?
- Vad kan vi ta med oss till vårt lokala system här i Unnaryd?
- Vilka utmaningar finns kvar framåt?

Projektledaren inledde inspirationsföredraget med att rama in berättelsen och bjöd in alla deltagare att välja trådar att lyssna efter, de flesta deltagare var närvarande på plats men det fanns också deltagare som lyssnade digitalt. Berättarna för detta tillfälle anslöt digitalt och satt bredvid varandra och syntes i samma bild som i Unnaryd presenterades på stor duk i möteslokalen. Berättarna var vid detta tillfälle två stycken och hade gemensamt ca 40 min för berättelsen, de använde också en powerpointpresentation som stöd. Det blev en gemensam frågestund för både digitala och fysiskt närvarande deltagare efter berättelsen men innan en fikapaus. Efter fikapausen följde den kollektiva skörden mellan dem som närvarade fysiskt i Unnaryd och berättarna, fortfarande via digital länk med bild. Givetvis gavs det sedan några minuter till återkoppling från berättarna innan projektledaren tackade samtliga och avslutade mötet.

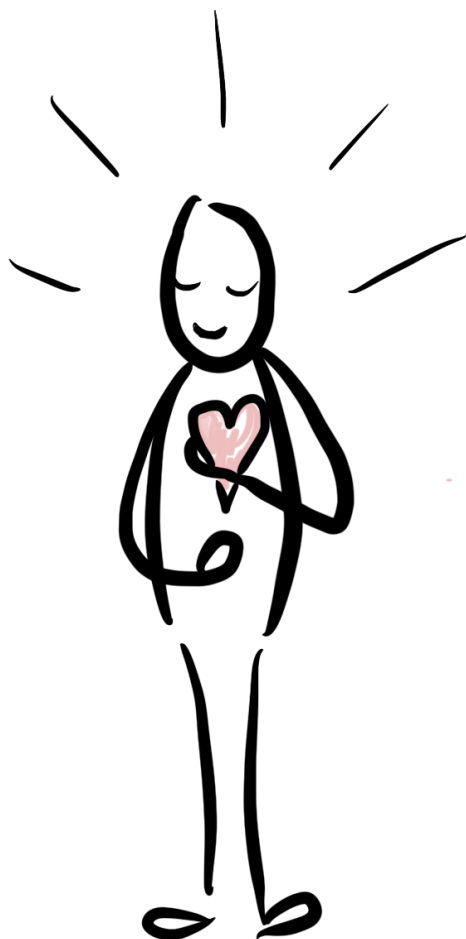
Ett primärt syfte hos projektledaren med att introducera denna metod för just dessa föredragshållare var att skapa en starkare känsla av gemenskap och utbyte mellan det digitala och fysiska rummet. Med erfarenhet från tidigare digitala föredrag där utbytet mellan de digitala och fysiska rummen blir få eller inga alls mer än att föredraget/berättelsen förmedlas utan frågor, kommentarer eller feedback. Inspelningen av den kollektiva skörden för detta tillfälle i Unnaryd är omkring 15 minuter lång och återkopplingen från berättarna är ytterligare 6 minuters inspelning. Slutsatsen blir att i och med dessa 21 minuter har ett utbyte mellan rummen uppnåtts. Under den kollektiva skörden användes mikrofonen

på ett par trådlösa hörlurar för att förmedla frågan till berättarna i det digitala rummet. En lärdom är att ljudet på detta sätt förmedlades bra till de som deltog digitalt, utan att störa de fysiska deltagarna. Men en risk med mikrofon var att en del deltagare kände sig obekväma att prata i den och därför involverade sig mindre.

En fördel med det digitala rummet är verktygen för att spela in det som sägs och därmed inte behöva en sekreterare eller en annan resurs för att dokumentera den kollektiva skörden. Detta underlättade faciliteringen under processen. Dock vet vi inte om någon deltagare eller utomstående har tagit del av den inspelade skörden i efterhand. För detta tillfälle fanns inte någon plan för att vidare dela den kollektiva skörden men om det skulle vara ett syfte så är en visuell skörd i någon form, i text eller bild, att föredra.

I inbjudan till detta tillfälle i Unnaryd presenteras mötet som ett "inspirationsföredrag" som oftast definieras som ett passivt lyssnande för de som deltar. En del av deltagarna under detta tillfälle valde att också göra detta, under introduktionen framhövdes att det aktiva lyssnandet var en inbjudan till deltagarna. Men om denna metod fortsättningsvis ska presenteras som en inspirationsföreläsning så ställer det en del krav på att föredragshållaren är inställd på "berättande". Vid detta tillfälle blev det en tydligt flödande berättelse om vad och hur de gjort i den bygd som berättarna kom ifrån.

I inledningen av beskrivningen av denna metod står det "processen erbjuder också en stor gåva till den som delar sin berättelse." Projektledaren som har erfarenhet av när denna metod används i bara ett fysiskt rum slår fast, med detta tillfälle, att gåvan till de som delade sin berättelse blir precis lika stor oavsett ett fysiskt-, digitalt- eller hybridrum.

AVSLUTNINGSVIS

Förhoppningsvis har du som arbetar med Smarta landsbygder i Sverige, oavsett roll, fått med dig inspiration, nya metoder eller bekräftelse av att läsa ovanstående sammanställning. I projektet Smarta Landsbygder i Halland har vi också sammanställt metoder för Smarta landsbygder att arbeta vidare med utifrån tre specifika teman som prioriterades i bygderna Femsjö och Unnaryd. De tre temana blev: "Öka utbudet av boendemöjligheter", "Öka sammanhållningen" och "Hitta lokal samordnare för initiativ och engagemang" och förslag på metoder för dessa hittar ni i skriften "Metodkatalog – för smarta landsbygder i Halland"².

Ett stort tack till bygderna Femsjö och Unnaryd med alla de människor där som på olika sätt bidragit till denna text. Vi hoppas att arbetet med dessa människor kan inspirera och sprida mer lokal utveckling för Smarta landsbygder i vårt avlånga land.

REFERENSER

- 1.** Fischer, Michael, "Smartness shows in actions. An impulse for (re-)thinking Smart Villages as an open process with manifold appearance", Nyhetsbrev från Smart Rural'27 September 2023: <https://mailchi.mp/e40/2nd-smart-rural-27-newsletter> (hämtad 2024-04-16).
- 2.** Hansson, Rebecka, "Metodkatalog – för smarta landsbygder i Halland", 2024. Lokalt Ledd Utveckling Halland.
- 3.** Nationalencyklopedin: <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/enkel/metod> (hämtad 2023-12-05).
- 4.** Balkfors, Kajsa, Berglund, Anna-Karin och Ershammar, David, "Konsten att leda förändring genom medskapande processer och samtal", 2021. Kontakta Anna-Karin för en kopia: annakarin.berglund@yahoo.se
- 5.** Herlitz, Ulla, Dalväg, Emma och Johansson, Mats, "LEA - Lokal ekonomisk analys för hållbar utveckling", fjärde upplagan, 2017, Fanns att ladda ner på friametoder.se tillsammans med bilagor och lokala LEA rapporter till och med 2023. Från och med 2023-12-06 kan den hämtas här: https://www.helasverige.se/wp-content/uploads/2022/03/LEA_LokalEkonomisk_Analys_haallbar_utveckling.pdf
- 6.** Ward, Bernie och Lewis, Julie, "Plugging the leaks – making the most of every pound that enters your local economy", 2002, New Economics Foundation, Esmée Fairbairn Foundation och the Neighbourhood Renewal Unit.
- 7.** Bolton, Rachel och Gottlieb, Doris. "5toFold – Collaborative Decision Making" 2024. Genuine Contact, <https://genuinecontact.net/5tofold/> (hämtad 2024-01-11).
- 8.** Williams, Birgitt. "Origins of 5toFold" 2024. Genuine Contact, <https://genuinecontact.net/origins-of-5tofold/> (hämtad 2024-01-11).

Författare: Rebecka Hansson

Layout: Julia Kabell

Illustrationer: Emilia Rekestad

Kontakt: info@lluh.se

Besöksadress: Norra Industrigatan 1, 314 31 Hyltebruk

Mer info: www.lluh.se

